

**TERI
PRAČET**
ROMAN O DISKSVETU
ORUŽANE SNAGE

Preveo
Aleksandar Milajić

■ Laguna ■

Naslov originala

Terry Pratchett

MEN AT ARMS

Copyright © Terry and Lyn Pratchett 1993

First Published by Victor Gollancz Ltd, Great Britain

Translation copyright © 2003, 2025 za srpsko izdanje,
LAGUNA

Cover illustration copyright © Ron Kirby via Agentur
Schlück GmbH

ORUŽANE SNAGE

Kaplar Kerot, pripadnik Gradske straže Ank-Morporka (noćna smena), obukao je noćnu košulju, uzeo olovku, neko vreme joj sisao vrh, pa napisao:

„Najdraži majo i tajo,

Evo ovde se odigrao jedan Preokret ko za Knjige jer, ja evo postadoh kaplar!! To znači povišicu od pet Dolara mesečno i novu uniformu sa, dve crte pride. Imam i novu bakrenu značku! To je Velika odgovornost!! To je zato što smo dobili nove regrute zato što je gospodin koga, sam ranije čuvao sada patricij paje rekao da Straža mora da bude etnička slika grada...”

Zastao je na trenutak i kroz musavi prozorčić spavaonice zagledao se u svetlost ranog sutona na reci. A onda se ponovo povio nad papirom.

„... što meni nije baš sasvim jasno ali mora daje u nekoj vezi sa kozmentičkom fabrikom patuljka Grabićupa Tandergasta. Osim toga, Kapetan Vajms o kom sam

vam često pisao, on je napustio Stražu jer bi da se ženi i, bude fini Gospodin i, mi mu svi želimo svako dobro jer, on me je naučio sve osim, onog što sam naučio sam. Skupili smo pare da ga iznenadimo sa Poklonom koji, će da bude jedan od onih novih satova što, im ne trebaju demoni da ih mrdaju i možda ćemo, damu napišemo nešto kao „*Smena* dase setiš, drugara iz Noćne smene“ pa da to bude kao neka šala komika. Mi još neznamo koće da bude novi Kapetan jer, Narednik Kolon reče daće da da ostavku ako bude on a Kaplar Nobs...”

Kerot se ponovo zagledao kroz prozor. Njegovo široko, pošteno čelo nabralo se od napora dok je pokušavao da se seti nečeg lepog što bi napisao o kaplaru Nobsu.

„... se mnogo bolje snalazi tu gde, je sad a ja nisam dovoljno dugo u Straži. Zato možemo samo da sedimo i čekamo...”

Počelo je, kao što to često biva, nečijom smrću. I pogrebom, jednog prolećnog jutra kada je magla bila tako gusta da je potpuno ispunila raku, pa je izgledalo kao da sanduk nestaje u oblaku.

Mali sivkasti mešanac, nosilac toliko psećih bolesti da je stalno bio okružen oblakom prašine, sve je to mirno posmatrao s gomile zemlje.

Postarije rođake su plakale. Ali Edvard d'Smrt nije plakao, i to iz tri razloga. Bio je najstariji sin, trideset sedmi lord D'Smrt, i kao takvom mu nije bilo primereno da plače. Osim toga, bio je – još mu se ni mastilo na diplomi nije osušilo – ubica, a ubice ne plaču za mrtvima, inače bi samo to i radili. A bio je i ljut. U stvari, bio je kivan.

Kivan na činjenicu da je morao da pozajmi novac za ovaj bedni pogreb. Kivan na vreme, na ovo seljačko groblje, na gradsku vrevu koja se uopšte nije promenila, čak ni zbog ovakvog događaja. Kivan na istoriju. Nije trebalo da se ovako završi.

Nije smelo da se ovako završi.

Zagledao se preko reke, ka glomaznoj konturi palate, a njegov bes se uvratio i postao sočivo.

Edvarda su poslali u Esnaf ubica jer je to bila najbolja škola za one čiji je društveni rang bio mnogo viši od nivoa inteligencije. Da je učio za ludu, napisao bi satiru i napravio budalu od patricija. Da je završio lopovski zanat,* provalio bi u palatu i ukrao patriciju nešto zaista vredno.

Ali eto... on je postao ubica...

Tog popodneva je prodao ostatak porodičnog imanja i ponovo se upisao u esnafsku školu.

Na postdiplomske studije.

Zanat je završio s najvišim ocenama, kao prvi u istoriji Esnafa kome je to pošlo za rukom. Starije kolege su ga opisivale kao čoveka koga treba držati na oku, po mogućstvu izdaleka, pošto je u sebi imao nešto od čega su se i ubice osećale nelagodno.

Usamljeni grobar je punio raku u kojoj je bilo poslednje prebivalište D'Smrta starijeg.

Postao je svestan začetka misli u glavi. To je izgledalo otprilike ovako:

Može kost, a? Ne, ne, ne ovde, zaboravi da sam išta rekao. Ali zato imaš sendviče s govedinom u onom tvom kakoseo-nozvaše što se u njemu nosi užina. Što ne bi dao jedan onoj slatkoj kuci tamo?

* Ali nijedan pravi *gospodin* ne bi ni *pomislio* da uči za lopova.

Čovek se naslonio na ašov i pogledao oko sebe.
Sivi mešanac ga je netremice posmatrao.
Rekao je: „Vauu?“

Edvardu d'Smrtu bilo je potrebno pet meseci da pronade ono što je tražio. Potragu je otežavala činjenica da zapravo nije ni *znao* šta traži, već samo da će to saznati kada nađe. Edvard je jako verovao u Sudbinu. Kao i mnogi slični njemu.

Esnafe je imao jednu od najvećih biblioteka u gradu. Za određene, specijalizovane oblasti bila je bez premca. Te oblasti su obično bile u vezi sa žalosnom kratkotrajnošću ljudskog života i njenim uzrocima.

Edvard je mnogo vremena provodio tamo, često na vrhu merdevina, a još češće u oblaku prašine.

Pročitao je svaku poznatu knjigu o oružju. Nije znao šta traži sve dok nije ugledao belešku na margini jedne, inače nepodnošljivo dosadne i zastarele studije o balistici samostrela. Pažljivo ju je iskopirao.

Osim toga, Edvard je dosta vremena proveo i među istorijskim knjigama. Esnafe ubica je bio udruženje gospode iz boljih kuća, a takav svet čitavu zabeleženu istoriju smatra nekom vrstom rodoslova. Esnafska biblioteka bila je puna sjajnih knjiga, a bila je tu i galerija portreta kraljeva i kraljica.* Edvard d'Smrt je na kraju njihova lica poznavao bolje od svog. Tamo je provodio i pauze za ručak.

Kasnije se pričalo da je negde u to vreme potpao pod loš uticaj. Međutim, prava tajna istorije Edvarda d'Smrta bila je da

* Ispod mnogih od njih nalazile su se neupadljive pločice sa imenom osobe koja ih je ubila. Na kraju krajeva, ipak je to bila galerija Esnafe ubica.

on nije potpao ni pod kakav uticaj, ako ne računate pokojne kraljeve. On je jednostavno potpao pod sopstveni uticaj.

Ljudi to nisu razumeli. Pojedinci nisu prirodan oblik postojanja ljudske rase, osim u biološkom smislu reči. Oni moraju međusobno da se sudaraju poput Braunovih čestica, a to je mehanizam kojim ljudi jedni druge podsećaju da su... paaa... ljudska bića. I on je počeo da se vrti ukруг, što se često dešava u ovakvim slučajevima.

Nije imao plan. Samo se, kako to umeju ljudi koji se osećaju ugroženima, povukao na mesto koje je smatrao bezbednim, u prošlost, sve dok se nije dogodilo nešto što je na Edvarda imalo isti učinak kakav bi na studenta preistorijskih gmizavaca imalo otkriće pleziosaurusa u ribnjaku pred kućom.

Jednog vrelog popodneva izašao je žmirkajući na svetlost, posle čitavog dana provedenog u društvu minule slave, i ugledao lice iz prošlosti kako prolazi ulicom i ljubazno se javlja ljudima.

Nije bio u stanju da se kontroliše. Rekao je: „Ej, ti! Ko si t-ti?“

A prošlost mu odgovori: „Kapljar Kerot, gospodine. Noćna straža. A vi ste, beše, gospodin D'Smrt, je l' tako? Mogu li vam pomoći?“

Prošlost mu se osmehnula, klimnula glavom i nastavila svojim putem, ka budućnosti.

Kerot prestade da zuri u zid.

„Petrošio sam tri dolara za mehanički Ikonograf koji, je kao neka kutija što u njoj ima jedan đavolak koji, slika slike i to je velika moda uzadnje vreme. Molim Vas da vidite slike od moje sobe i od mojih drugara iz Straže, Nobi je onaj što se kerebeči ali je ustvari kao neobrađeni Dijamant i dobar iznutra.“

Ponovo je zastao. Bar jednom nedeljno pisao je svojima. To je uobičajeno kod patuljaka. Kerot je bio visok dva metra, ali su ga vaspitavali kao patuljka, a tek kasnije kao čoveka. Literarni rad mu nije bio lak zadatak, ali nije odustajao.

„Vreme je“, nastavio je da piše, veoma sporo i pažljivo, „i dalje mnogo vruće...“

Edvard nije mogao da poveruje. Proverio je beleške. I još jednom ih je proverio. Postavljao je pitanja, a kako su bila potpuno naivna, ljudi su mu na njih i odgovarali. Na kraju je otišao na odmor u Ramtope, gde ga je prilježno raspitivanje odvelo u patuljačke rudnike podno Zmijskog vrha, a potom do inače potpuno beznačajnog jezerceta u bukovoj šumi gde biste, to budite sigurni, posle svega nekoliko minuta kopanja naleteli na ugalj.

Čitav dan je proveo tamo. Kada je u sumrak završio sa uklanjanjem trulog lišća, bio je potpuno siguran.

Ank-Morporku je ponovo bio potreban kralj.

Tako je bilo *ispravno*. I bilo je *suđeno* da Edvard to vidi *baš* kad je pravio plan. I bilo je *ispravno* da tako bude *suđeno*, i da se grad, zahvaljujući svojoj *slavnoj* prošlosti, *spase* iz sramne sadašnjosti. A on je imao *sredstva*, i znao je *kako* da ih upotrebi. I tako dalje... Edvardove misli često su tekle ovim putem.

Mogao je da razmišlja u *kurzivu*. Takve ljude treba držati na oku.

Izdaleka, ako je ikako moguće.

„Zaintrigiralo me je Vaše pismo kad, ste napisali da su dolazili neki ljudi da pitaju zamene jer ja sam ovde takoreći pet minuta a već sam poznat.

Baš sam se obradovao što je otvoreno okno br. 7. Mogu da vam kažem dami, iako sam srećan ovde, puno nedostaju stara dobra vremena kotkuće. Ponekad, kad imam slobodan dan, ja siđem u ćeliji i bijem se uglavu sa držaljom od sekire, al nije isto.

Vita Jela zelen Bor čekam brzi odgovor,
Voli Vas Vaš usvojeni sin,
Kerot.“

Presavio je pismo, ubacio u njega ikonografije, zapečatio ga tako što je palcem utisnuo vosak od sveće, i stavio u džep pantalona. Ramtopska patuljačka pošta bila je prilično pouzdana. U grad je dolazilo sve više patuljaka, a kako je to bio savestan živalj, mnogi od njih slali su novac svojim porodicama. Zato je njihova pošta bila dobro čuvana i prilično bezbedna. Patuljci veoma vole zlato. Svaki drumski razbojnik koji kaže: „Pare ili život“ požali što nije poneo stoličicu na rasklapanje, sendvič i knjigu da se zabavi dok se rasprava ne završi.

Kerot se zatim umio, navukao kožnu košulju i pantalone, zatim i verižnjaču, zakopčao čelični prsni i sa šlemom pod rukom veselo izašao u noć, spreman da se suoči sa svime što mu budućnost donese.

Neka druga soba, na nekom drugom mestu.

Bila je to skućena soba oljuštenih zidova i plafona uleglog poput sredine kreveta nekog debeljka. U njoj je bilo toliko nameštaja da se činila još manjom.

U pitanju je bio star ali dobar nameštaj, kome tu nije bilo mesto. Dobro bi izgledao u nekoj ogromnoj dvorani. Ovde se nekako gurao. Bilo je tu stolica od tamne hrastovine. I

dugačkih komoda. Čak i jedan oklop. Jedva da je bilo mesta za grupicu ljudi za velikim stolom. Jedva da je bilo mesta i za sto.

Iz tmine je dopiralo kucanje sata.

Teške somotske zavese bile su navučene do kraja iako na polju još nije pao mrak. Bilo je zagušljivo, što od vrelina dana, što od sveća u sklepanom dija projektoru.

Jedini izvor svetlosti bio je improvizovani ekran na kome se, u tom trenutku, sasvim lepo video profil kaplara Kerota Gvozdenzona.

Mala ali veoma probrana publika posmatrala ga je onim intenzivno praznim izrazima lica karakterističnim za ljude koji su prilično sigurni da njihovom domaćinu nedostaje po-veći deo parketa u glavi, ali moraju da ostanu još malo jer su tek završili s jelom.

„Dakle?“, reče jedan od njih. „Mislim da sam ga viđao u gradu. Pa šta? Edvarde, pa on je samo stražar.“

„Naravno. To je presudno. Skroman je. Sve se uklapa u klasičnu p-riču.“ Edvard d'Smrt je dao znak. Začuo se škljocaj kada je novi stakleni slajd postavljen u ležište. „Ovo nije slikano p-o modelu. Kralj P-paragor. Ovo je rep-plika stare slike. A ovo je“ – *klik!* – „kralj Veltrik III. Takođe rep-plika. Ovo je kraljica Alguina... obratite pažnju na liniju brade. Ovo je“ – *klik!* – „novčić od sedam p-enija sa likom kralja Vebtorpa Nesvesnog, ponovo obratite pažnju na bradu i strukturu kostiju, a ovo je...“ – *klik!* – „ob-rnuta slika vaze sa cvećem. D-an i noć, ako se ne varam. Otkud ovo?“

„Oh, izvinite, gospodine Edvarde, ostalo mi je nekoliko staklenih ploča, a demoni nisu bili umorni pa sam...“

„Sledeći slajd, molim. A onda možeš da nas ostaviš.“

„Da, gospodine Edvarde.“

„P-ostupi po naređenju, džellate.“

„Da, gospodine Edvarde.“

Klik!

„A ovo je izvrsna – vrlo sam zadovoljan, Bl-enkine – slika prsa kraljice Koane.“

„Hvala, gospodine Edvarde.“

„Kada bi se videlo i njeno lice, verujem da bismo mogli da uočimo izvesnu sličnost. Pretpostavljam da će i ovo biti dovoljno. Možeš ići, Bl-enkine.“

„Da, gospodine Edvarde.“

„Ovo nije za svačije uši, rekao b-ih.“

„Da, gospodine Edvarde.“

Sluga je tiho zatvorio vrata za sobom i tužno odmahujući glavom pošao u kuhinju. D'Smrtovi već godinama nisu mogli sebi da priušte porodičnog dželata. On je bio prinuđen da se, samo za dečakovo dobro, snalazi kako zna i ume s kuhinjskim nožem.

Posetioци su čekali da domaćin kaže nešto, ali on nije izgledao kao da mu je to namera. Doduše, s Edvardom se to nikada nije znalo. Kada je bio uzbuđen, nije imao toliko problema s mucanjem koliko s pauzama gde im mesto nije, kao da mu je mozak privremeno stavljao usta na čekanje.

Konačno se javi jedan od prisutnih: „Baš lepo. I čemu sve to?“

„Videli ste sličnost. Zar nije sve j-asno?“

„Ma hajte...“

Edvard d'Smrt je privukao kožnu torbu i stao da razvezuje uzice.

„Ali dečaka su usvojili patuljci sa Disksveta. Još kao bebu su ga pronašli u nekoj šumi u Ramtopskim planinama. Tamo je bilo i zap-aljenih kočija, leševa i sličnih stvari. B-anditsko maslo, očigledno. Patuljci su u zavežljaju pronašli i mač. On ga sada nosi. Veoma *star* mač. I uvek oštar.“

„Pa? Disksvet je pun starih mačeva. *I* točila.“

„Ovaj je bio veoma dobro skriven u jednim kolima. Čudno. Zar ne bi trebalo da bude pri ruci, a? Da se koristi? Na b-anditskoj teritoriji? A onda dečak odraste i, i... Sudbina... dovede njega i njegov mač u Ank-Morpork, gde sada radi u noćnoj smeni Gradske straže. Ne mogu da verujem!“

„To i dalje nije...“

Edvard podiže ruku da ućutka sagovornika, pa izvuče nekakav paket iz torbe.

„Sproveo sam detaljno ist-raživanje, znate, i otkrio mesto gde se napad odigrao. Pažljivo sam pret-ražio tlo i pronašao stare kolske klinove, nekoliko bak-renjaka i, sakriveno u uglju... ovo.“

Ispružili su vratove ne bi li videli šta.

„Izgleda kao prsten.“

„Da. M-m-m-alo mu se izlizala b-oja, naravno, inače bi ga neko već p-rimetio. Verovatno je bio sakriven u kolima. D-elimično sam ga očistio, koliko da se p-ročita natpis. A ovo je ilustrovani popis inventara kraljevskog juvelira iz Ank-Morporka, napravljen 907, za vreme vladavine kralja Tirila. Mogu li, moliću lepo, mogu li da vam skrenem p-ažnju na mali venčani p-rsten u d-onjem levom ug-lu? Videćete da umetnik, hvala mu lepo, nije zab-oravio natpis.“

Prošlo je nekoliko minuta dok su ga svi pogledali. Bili su to sumnjičavi gosti. Svi su bili potomci ljudi kojima su sumnja i paranoja bile osnovno sredstvo opstanka.

Zato što su bili plemići. Niko od njih nije znao ime svog čukun-čukun-čukun-čukundede niti sramnu bolest koja ga je pokosila.

Upravo su pojeli ne-previše-dobar obrok u koji su, međutim, bila uključena i neka stara, vrlo dobra vina. Došli su jer su poznavali Edvardovog oca, a D'Smrtovi su bili dobra, stara porodica, doduše poprilično redukovana u poslednje vreme.

„Eto, vidite“, ponosno će Edvard, „dokaz je neoboriv. Imamo kralja!“

Prisutni su izbegavali da pogledaju jedni drugima u oči.

„Mislio sam da će vam biti d-rago“, reče Edvard.

Na kraju je lord Rđa morao da objavi prećutni sporazum. U njegovim tugaljivim očima nije bilo mesta sažaljenju, što nije bilo sredstvo opstanka, ali malo ljubaznosti ponekad nikom ne škodi.

„Edvarde“, reče on, „poslednji kralj Ank-Morporka umro je pre mnogo vekova.“

„Ubiše ga izd-ajnici!“

„Zar ne misliš da bi, čak i da se uđe u trag nasledniku, kraljevska krv bila prilično razvodnjena posle toliko vremena?“

„K-raljevska k-rv se *ne može* raz-vodniti!“

Ah, pomisli lord Rđa. Znači *takvog* je on kova. Mladi Edvard misli da kraljev dodir leči čireve na koži, kao da je plava krv isto što i sumporna mast. Misli da nema tog jezera krvi koje ne treba pregaziti da bi se zakoniti kralj vratio na presto, niti dela toliko gnusnog da ga ne treba počiniti zarad odbrane krune. Jednom rečju, romantik.

Lord Rđa nije bio romantik. Njegovi preci su se tokom postmonarhističkih vekova Ank-Morporka snalazili kupujući i prodajući, pozajmljujući i stičući poznanstva i baveći se onim što plemići odvajkada rade – cenkanjem i preživljavanjem.

„Pa, možda“, priznao je umirujućim glasom nekoga ko pokušava da ubedi nekog drugog da se ne baci u ambis, „ali ne možemo da se ne zapitamo: da li je Ank-Morporku u ovome trenutku *potreban* kralj?“

Edvard ga je pogledao kao da je lud.

„Potreban? *Potreban?* Dok naš lepi grad stenje pod čizmom jednog tir-anina?“

„Oh. Misliš na Vetinarija.“

„Zar ne vidite šta je učinio ovom gradu?“

„On zaista *jeste* vrlo neprijatan i živčan čovečuljak“, reče ledi Selači, „ali ipak ne bih rekla da on ikoga *teroriše*. To ne.“

„Mora se priznati“, reče vikont Kliz, „da grad funkcioniše. Manje ili više. Momci znaju posao.“

„Ulice su bezbednije nego za vreme lorda Snepkejsa“, reče ledi Selači.

„Bez-bednije? Vetinari je svuda postavio ljude iz Lopovskog esnafa!“, viknu Edvard.

„Da, da, naravno, vrlo neprimereno, zaista. S druge strane, za sasvim skromnu godišnju svotu, dobili smo bezbedne ulice...“

„On uvek kaže“, reče lord Rđa, „da ako već imamo kriminal, onda to može biti samo organizovani kriminal.“

„Meni se čini“, reče vikont Kliz, „da su se sve esnafske glavonje slizale s njim jer bi, jelte, neko drugi bio gori. A već smo imali neke... teže slučajeve. Kao što je bio lord Vetrogonja Ubistveni?“

„Ili lord Harmoni Poremećeni“, dodade lord Ulizi.

„Ili lord Skapula Nasmějani“, reče ledi Selači. „Taj je imao *veoma* oštar smisao za humor.“

„Ali taj Vetinari... nešto tu nije...“, započe lord Rđa.

„Znam na šta misliš“, reče vikont Kliz. „Ne sviđa mi se što uvek zna šta ću pomisliti pre nego što to i pomislim.“

„Svi znaju da su ga ubice procenile na milion dolara“, reče ledi Selači. „Toliko se traži za njegovu glavu.“

„Mada bi“, reče lord Rđa, „koštalo mnogo više da se obezbedi da on i ostane mrtav.“

„O bogovi! Šta se dogodilo s ponosom? Kud nesta čast?“

Svi se štregnuše kada poslednji lord D'Smrt skoči sa stolice.

„Čujete li vi sebe? Molim vas. Pogledajte se. Ima li među vama nekoga čije se porodično ime nije srozalo od vremena

kraljeva? Zar ne možete da se setite ko su vam bili dedovi?“ Žurno se ushodaio oko stola, tako da su morali da se okreću kako bi ga videli. Besno je uperio prst.

„Ti, lorde Rđo! Tvoj predak je pro-izveden u barona pošto je sâm-samcit pobio trideset sedam Klačana i to naoružan samo brošem. Je l' tako?“

„Da, ali...“

„A ti, gospodine... lorde Ulizi! Potomče vojvode koji je poveo šest stotina ljudi u veličanstveni p-oraz u bici za Kvirm! Zar ti to n-išta ne znači? A ti, lorde Venturi, i ti, ser Džordže... sedite u Anku u svojim starim kućama sa starim imenima i starim parama dok esnafi – *esnafi!* taj trgovački i zanatski ološ! – esnafi, rekoh, učestvuju u upravljanju gradom!“

U dva koraka je došao do police s knjigama i bacio knjižurinu u kožnom povezu na sto, oborivši pritom čašu lorda Rđe.

„Tvurpovo *Plemstvo*“, viknuo je. „Svi mi tu imamo svoje stranice! *Posedujemo ih*. Ali taj čovek vas je općinio! Uveravam vas da je i on smrtnik od krvi i mesa! Niko se ne usuđuje da ga ukloni jer svi m-isle kako će posle njega biti gore! O, bog-ovi!“

Publika ga je belo gledala. Sve je to, naravno, bilo tačno... ako se tako postavi. A teško da zvuči išta bolje kad ga izgovori unezvereni, nadobudni klinac.

„Da, da, stara dobra vremena. Kule, zastavice, viteštvo i tome slično“, reče vikont Kliz. „Gospe sa šiljatim šeširima. Momčine se makljaju u oklopima i šta sve ne. Ali, znaš, vreme ide dalje...“

„Bila je to zlatna era“, reče Edvard.

Blagi bože, pomislio je lord Rđa. On *zaista* veruje u to.

„Znaš, dragi moj dečaće“, reče ledi Selači, „nekoliko slučajnih podudarnosti i komad nakita – to baš i nije neki dokaz, zar ne?“

„Meni je dadilja pričala“, reče vikont Kliz, „da pravi kralj može da izvuče mač iz kamena.“

„Aha, kako da ne, i da izleči perut“, reče lord Rđa. „To je samo legenda. Nije *istina*. Uostalom, ta priča mi nikada nije bila sasvim jasna. Zašto je toliko teško izvući mač iz kamena? Teži deo posla je već obavljen. Ako hoćeš da radiš nešto korisno, pronadi čoveka koji je nagurao mač u kamen.“

Začuo se smeh pun olakšanja. Edvard je to upamtio. Sve se završilo smehom. Nisu se smejali *njemu*, ali on je bio od onih što svaki smeh shvataju lično.

Deset minuta kasnije Edvard d'Smrt bio je sâm.

Samo su se trudili da budu *fini*. Vreme ide dalje! Više je očekivao od njih. Mnogo više. Čak se pomalo nadao da će biti poneseni njegovim vođstvom. Video se na čelu armije...

Blenkin je ušao napravivši pri tome odmerenu količinu buke.

„Vidoh da odoše, gospodine Edvarde“, reče.

„Hvala, Blenkine. Možeš da počistiš.“

„Da, gospodine Edvarde.“

„Kuda je nestala čast, Blenkine?“

„Ne znam, gospodine. Ja je nisam uzô.“

„Nisu hteli da me saslušaju.“

„Ne, gospodine.“

„Nisu hteli da me s-aslušaju.“

Edvard je sedeo kraj zamiruće vatre, sa izgužvanim primerkom Grizguzovih *Ankmorporških rodoslova* na krilu. Pokojni kraljevi i kraljice prekorno su ga posmatrali.

I tu je sve moglo da se završi. U stvari, i jeste se tu završilo, u milionima univerzuma. Edvard d'Smrt je ostario, a njegova opsesija pretvorila se u knjišku zaludenost rukavicama bez prstiju i brokatnim cipelama. Postao je stručnjak za kraljevsku lozu, mada to niko nije znao pošto je retko napuštao svoje

odaje. Kaplar Kerot je postao narednik Kerot i preminuo na vrhuncu snage, u sedamdesetoj godini, i to na dužnosti, u neverovatnoj nesreći u kojoj je učestvovao i jedan mravojed.

U milionima univerzuma vodnici Kadi i Detritus nisu upali u rupu. U milionima univerzuma Vajms nije pronašao cevčice. (U jednom čudnom, ali teoretski mogućem univerzumu, stražarsku kućicu je pastelnim bojama prefarbao sumanutu kovitlac, koji je takođe sredio i kvaku i uradio još nekoliko manjih popravki.) U milionima univerzuma Straža je omanula.

U milionima univerzuma ova knjiga je vrlo kratka.

Edvard je zadremao s knjigom u krilu i usnio san. Sanjao je veličanstven boj. *Veličanstven* je, kao i *čast*, bila jedna od važnijih reči u njegovom rečniku.

Ako izdajnici i nečasni ljudi ne žele da pogledaju istini u lice, onda će on, Edvard d'Smrt, biti prst Sudbine.

Problem sa Sudbinom je, naravno, što ne vodi baš mnogo računa gde gura prste.

Kapetan Sem Vajms, pripadnik noćne smene Gradske straže Ank-Morporka, sedeo je u promajnoj prijemnoj sobi pred patricijevom kancelarijom. Na sebi je imao svoj najbolji ogrtač i izglancani prsni, a šlem mu je počivao u krilu.

Tupo je zurio u zid.

Trebalo bi da je srećan, reče u sebi. I bio je. Na neki način. Stvarno. Srećan sam' tako.

Za nekoliko dana će se oženiti.

Prestaće da bude stražar.

Postaće gospodin čovek.

Skinuo je bakarnu značku i odsutno je protrljao o rub ogrtača. Zatim ju je podigao tako da joj svetlost obasja patiniranu

površinu. AMGS br. 177. Ponekad bi se zapitao koliko li je samo stražara pre njega nosilo tu značku.

Pa, neko će je sigurno naslediti.

Ovo je Ank-Morpork, grad s hiljadu iznenađenja (ako je verovati turističkom vodiču Trgovačkog esnafa). Šta još reći? Neprestano rastući dom miliona ljudi, najveći grad na Disk-svetu, smešten na obema obalama reke Ank, tako muljevite da ponekad izgleda kao da teče naglavce.

Posetioci obično pitaju: kako toliki grad opstaje? Šta ga pokreće? Odakle mu voda za piće, shodno činjenici da se reka može žvakati? Na čemu se, zapravo, bazira gradska privreda? Kako to da, uprkos zakonu verovatnoće, on i dalje živi?

U stvari, posetioci retko to kažu. Obično govore nešto kao „Kako da stignem do, znate... amm... znate, tamo gde su, jelte, mlade dame?“

Ali kada bi makar malo pokušali da razmišljaju, upravo to bi pomislili.

Patricij Ank-Morporka zavalio se u svojoj jednostavnoj stolici i namestio srdačan osmeh veoma zauzete osobe koja je iznenada na kraju jako napornog dana u podsetniku pronašla sledeće reči: 7.00–7.05, budi srdačan i opušten. Budi narodski.

„Ah, pa naravno da me je vaše pismo jako rastužilo, kapetane...“

„Da, gospodine“, reče Vajms, i dalje tup kao skladište tocila.

„Sedite, kapetane. *Molim vas.*“

„Da, gospodine.“ Vajms ostade da stoji. Bilo je to pitanje ponosa.

„Ali verujte mi da vas potpuno razumem. Čuo sam da je imanje Remkin veoma prostrano. Siguran sam da će ledi Remkin umeti da ceni vašu snažnu desnicu.“

„Gospodine?“ Kapetan Vajms se u patricijevom prisustvu uvek trudio da pogled zadrži na tački tridesetak centimetara iznad i petnaestak levo od sagovornikove glave.

„Naravno, bićete veoma bogat čovek, kapetane.“

„Da, gospodine.“

„Nadam se da ste razmišljali o tome. Imaćete nove obaveze.“

„Da, gospodine.“

Patricij je konačno shvatio da vodi razgovor za obojicu. Počeo je da premeće papire po stolu.

„Moraću, naravno, da imenujem novog kapetana Noćne straže“, reče patricij. „Imate li neki predlog, kapetane?“

Vajms je izgledao kao da se spušta iz nekakvog oblaka koji mu je obavio mozak. Ovo se ticalo *Straže*.

„Pa, ne Freda Kolona... On je bogomdan da bude narednik...“

Narednik Kolon, pripadnik noćne smene Gradske straže Ank-Morporka, posmatrao je čila lica novih regruta.

Uzdahnuo je. Sećao se svog prvog dana. Stari narednik Burgijaš. Kakav je to bio divljak! Imao je jezik kô bič! Da je samo poživio da vidi *ovo*...

Kako ono beše? A, da. Afirmistička akcija u politici zapošljavanja. Silicijumska antiklevetnička liga popela se patriciju na glavu, i sada...

„Pokušaj još jednom, redove Detrituse“, rekao je. „Trik je u tome da zaustaviš ruku iznad uva. A sada se diži s poda i ponovo pokušaj da salutiraš. A sada... redov Kadi?“

„Tu!“

„Gde?“

„Ispred vas, naredniče.“

Kolon spusti pogled i koraknu unazad. Nabrekla kontura njegovog više nego dovoljnog stomaka sklonila se kako bi otkrila uzdignuto lice redova Kadija, s ljubaznim i pametnim izrazom i jednim staklenim okom.

„O. Dobro.“

„Viši sam nego što izgledam.“

O bogovi, umorno je pomislio narednik Kolon. Saberi ih i podeli s dva i dobićeš dvojicu normalnih, kad bi normalni uopšte dolazili u Stražu. Trol i patuljak. A to još nije bilo najgore...

Vajms je dobovao prstima po stolu.

„Dakle, ne Kolon“, reče. „Nije više mlad. Treba da sedi u stražarskoj kućici i bavi se papirologijom. Osim toga, on ima pred sobom krupan zalogaj.“

„Narednik Kolon uvek ima pred sobom krupan zalogaj, ako smem da primetim“, reče patricij.

„Mislio sam na nove regrute“, reče Vajms značajno. „Sećate li se, gospodine?“

To su oni za koje si rekao da moram da ih primim?, dodao je u privatnosti svoje glave. Oni, naravno, neće raditi danju. A ni ona đubrad iz Dvorske straže ne bi ih htela. A, ne. Stavi ih u Noćnu stražu, jer je to ionako samo sprdnja i niko ih tamo neće videti. Ili bar niko važan.

Vajms je pristao samo zato što je znao da to neće još dugo biti njegov problem.

Nisam ja vrstista, reče u sebi, ali Straža je posao za čoveka.

„A kaplar Nobs?“, reče patricij.

„Nobi?“

Obojica zamisliše lik kaplara Nobsa.

„Ne.“

„Ne.“

„Tu je, naravno, i“, patricij se osmehnu, „kaplar Kerot. Fin mladić. Već se zna za njega, kako čujem.“

„To je... tačno“, reče Vajms.

„Možda je vreme za njegovo unapređenje? Cenio bih vaš savet.“

Vajms je zamislio lik kaplara Kerota...

„Ovo je“, reče kaplar Kerot, „Nizvrtina kapija. Kroz nju se ulazi u grad. To je ono što mi čuvamo.“

„Od koga?“, upita redov Angua, poslednja od novajlija.

„Ma znaš već. Horde varvara, divlja plemena, vojske bandita... i tome slično.“

„Šta? Samo *mi*?“

„Mi? Oh, ne!“, nasmeja se Kerot. „To bi bilo blesavo, zar ne? Ne, vi treba samo da, u slučaju da vidite nešto slično, zazvonite svojim zvonom koliko god hoćete glasno.“

„I šta onda biva?“

„Narednik Kolon i Nobi će dotrčati najbrže što mogu.“

Redov Angua se zagleda ka horizontu u izmaglici.

Nasmešila se.

Kerot pocrvene.

Redov Angua je prva savladala salutiranje. Još nije imala uniformu jer je trebalo da neko odnese, pa, nazovimo stvari njihovim imenima, čelični *prsnik* kod starog oružara Remita i kaže mu da dobro zvekne *ovde* i *ovde*. Osim toga, nije bilo šlema pod kapom nebeskom koji bi uspeo da pokrije tu masu pepeljastoplave kose. Ali, na kraju krajeva, pomislio je Kerot,

redovu Angui te stvari neće ni biti potrebne. Ljudi će stajati u redu da ih ona uhapsi.

„I šta ćemo sad?“, upita ona.

„Odmarširaćemo natrag u stražaru“, reče Kerot. „Pretpostavljam da će narednik Kolon čitati večernji izveštaj.“

Poveo ih je u „odmarširavanje“. To je poseban hod koji su razvile patroldžije čitavog multiverzuma. Sastojao se od laganog podizanja stopala uz brižljiv zamah nogom, korak kojim se moglo hodati satima i ulicama. Redov Detritus neće moći da uči „odmarširavanje“ bar još neko vreme, ili bar dok ne nauči da salutira a da se pri tom ne nokautira.

„Narednik Kolon“, reče Angua. „To je onaj debeli, je l' tako?“

„Baš tako.“

„A zašto on ima majmuna kao ljubimca?“

„Ah“, reče Kerot, „ti u stvari misliš na kaplara Nobsa...“

„To je čovek? Lice mu izgleda kao čokolada s lešnicima.“

„Siromašak, ima izuzetnu zbirku čireva. Svašta ume s njima da uradi. Pazi da se nikada ne zatekneš između njega i ogledala.“

Na ulicama nije bilo mnogo ljudi. Bilo je pretoplo, čak i za ankmorporško leto. Vrelina je isijavala sa svih strana. Reka je tugaljivo gamizala dnom korita, kao student u jedanaest izjutra. Svi koji nisu baš morali da budu napolju, krili su se po podrumima i izlazili tek kad padne mrak.

Kerot je išao reš-pečenim ulicama sav obliven znojem i pozdravljao prolaznike. Svi su ga poznavali. Bio je vrlo prepoznatljiv. Nije bilo više nijednog dvometraša plamenocrvene kose. Osim toga, hodao je kao da je grad njegovo vlasništvo.

„A ko je ona kamena faca u stražari?“, reče Angua dok su prolazili Širokim drumom.

„To je trol Detritus“, reče Kerot. „Nekada je bio kriminalac, ali sada se udvara Rubinki, a ona traži da on...“

„Ma ne, mislila sam na *čoveka*“, reče Angua konačno shvativši, kao i mnogi drugi pre nje, da Kerot ima problem s metaforama. „Onog s licem kao zloč... s licem kao da je stalno nezadovoljan.“

„Oh, to je kapetan Vajms. Mislim da on nikada i nije bio zadovoljan. Krajem nedelje se povlači iz službe i ženi se.“

„Nemam utisak da se raduje zbog toga“, reče Angua.

„Ne bih znao reći.“

„Mislim da mu se ne dopadaju novi regruti.“

Druga bitna osobina kaplara Kerota bila je da ne ume da laže.

„Pa, on baš i nije neki ljubitelj trolova“, rekao je. „Čitavog dana nije progovorio ni reč kada je saznao da smo morali da raspíšemo konkurs i za jednog trola. Potom smo morali da nađemo i patuljka, da ne bi bilo gužve. I ja sam patuljak, samo što ovdašnji patuljci ne veruju u to.“

„Ma šta kažeš“, reče Angua podigavši pogled ka njemu.

„Usvojen sam.“

„Ah. Dobro, ali ja nisam *ni* trol, *ni* patuljak“, reče ona slanim glasom.

„Nisi, ali si ž...“

Angua stade. „Znači, u tome je stvar? Sto mu gromova! Znaš, ovo je vek voćnog šišmiša. O bogovi, pa zar on zaista to misli?“

„On ima poneku mušicu.“

„Pre će biti da ima nilskog konja.“

„Patricij je rekao da moramo imati predstavnika iz svake manjinske grupe“, reče Kerot.

„Manjinska grupa!“

„Izvini. Osim toga, on je tu još samo koji dan...“

S druge strane ulice začuo se prasak. Okrenuli su se i videli kako neko istrčava iz krčme i beži niz ulicu, a sa samo nekoliko koraka zaostatka sledio ga je debeljko s keceljom.

„Stani! Stani! Lopove jedan bez licence!“

„Ah“, reče Kerot. Praćen Anguom, prešao je ulicu i stigao čoveka koji je prešao u sporo geganje.

„Bro jutro, gosin Flanele“, rekao je. „Problemi?“

„Uzeo mi je sedam dolara a nije mi pokazao lopovsku dozvolu!“, reče gospodin Flanel. „Šta ćete učiniti u vezi s tim? Ja redovno plaćam dažbine.“

„Ovog trenutka ćemo se od srca upustiti u poteru“, smireno reče Kerot i izvuče beležnicu. „Rekoste, sedam dolara?“

„Ne manje od četrnaest.“

Gospodin Flanel je odmerio Anguu od glave do pete. Muškarci su retko propuštali priliku da to učine.

„Šta će njoj šlem?“, upitao je.

„Ona je naš novi regrut, gospodine Flanele.“

Angua se nasmešila gospodinu Flanelu. Ovaj ustuknu.

„Ali ona je...“

„Moramo ukorak s vremenom, gospodine Flanele“, reče Kerot odlažući beležnicu.

Gospodin Flanel je vratio misli na posao.

„Al’ ja ostadoh kratak za osamnaest dolara“, reče oštro.

„Oh, *nil desperandum*, gospodine Flanele, *nil desperandum*“, veselo će Kerot. „Hajdemo, redove Angua. Idemo da nastavimo istragu.“

Oni odmarširaše, a Flanel ostade da otvorenih usta gleda za njima.

„Ne zaboravite mojih dvajs’ pet dolara“, viknuo je.

„Zar nećemo u poteru za onim čovekom?“, upita Angua trčkarajući da ne bi zaostala.

„Nema svrhe“, reče Kerot i uđe postrance u jedan prolaz, tako uzak da se jedva i video. Uvukao se u senku između vlažnih, mahovinom obraslih zidova.

„Zanimljivo je to“, reče. „Kladim se da nema mnogo ljudi koji znaju da sa Širokog drumu lako možeš da pređeš u Ulicu zefira. Pitaj bilo koga. Reći će ti da nećeš moći da izađeš iz Kratke ulice. Ali moći ćeš, samo ako se popneš Mormijusovom ulicom i onda se provučeš između *ovih* stubića – vidi ti kako je to kvalitetno gvožđe – tako da se nađeš u Borborigmičkoj aleji, i eto nas u Bivšem sokaku...“

Odbauljao je do drugog kraja uličice i zastao da oslušne.

„Šta sad čekamo?“, upita Angua.

Začuo se bat nečijih koraka. Kerot se priljubio uza zid i pružio ruku u Ulicu zefira. Čuo se tup udarac. Kerotova ruka se nije pomerila ni za centimetar. Neko je verovatno mislio da je natrčao na gredu.

Pogledali su onesvećenog čoveka na ulici. Srebrni dolari su se kotrljali kaldrmom.

„O, kuku meni, kuku meni, kuku meni“, reče Kerot. „Jadni stari Sadiovde. A *obećao* mi je da će se manuti ovoga. Eto ti ga sad...“

Uhvatio je čoveka za nogu.

„Koliko tu ima para?“, upitao je.

„Tri dolara, rekla bih“, reče Angua.

„Odlično. Toliko i treba da bude.“

„Ali onaj čovek je rekao...“

„Ma daj. Vraćamo se u stražaru. Hajde, Sadiovde. Danas je tvoj srećan dan.“

„Zašto mu je srećan dan?“, upita Angua. „Ipak je *uhvaćen*, zar ne?“

„Da. Ali uhvatili smo ga mi, a ne oni iz Lopovskog esnafa. Oni nisu ljubazni kao mi.“

Glava Sadiovdea poskakivala je po kaldrmi.

„Zgrabiti tri dolara pa potrčati pravo kući“, uzdahnuo je Kerot. „To ti je Sadiovde. Najgori lopov na svetu.“

„Ali rekao si da Lopovski esnaf...”

„Treba malo vremena da shvatiš kako stvari ovde funkcionišu“, reče Kerot. Zatvorenikova glava udari u ivičnjak. „A funkcionišu“, dodade Kerot. „Baš tako. Iznenadila bi se. Voleo bih da nije tako. Ali jeste.“

Dok se poluonesvešćeni Sadiovde nalazio na putu ka bezbednosti zatvora u stražari, ubijen je jedan klov.

Išao je lagano jednom uličicom, bezbrižnim hodom nekoga ko je Lopovskom esnafu platio obaveze za tekuću godinu, kad ispred njega iskoči nekakva prilika umotana u ogrtač.

„Bino?”

„Ej, ćao... ti si Edvard, zar ne?”

Prilika je oklevala.

„A ja baš pošao u Esnaf“, reče Bino.

Prilika klimnu.

„Jesi li dobro?”, upita Bino.

„Izvini zbog ov-og“, reče onaj drugi. „Ali ovo je za dobrobit grada. Ništa lič-no.“

Potom je stao iza klovna. Bino je osetio krckanje, a onda se njegov lični unutrašnji kosmos ugasio.

Zatim se uspravio u sedeći položaj.

„Auh“, reče. „Baš bol...”

Ali nije bolelo.

Edvard d'Smrt ga je užasnuto posmatrao.

„Oh... Nisam hteo da te udarim tako jako! Samo sam hteo da te malo sklonim sa scene!”

„A što si me uopšte udarao?”

Tek onda je Bino shvatio da Edvard ne gleda njega niti mu se obraća.

Pogledao je ka zemlji i doživeo ono što se tek umrlima često dešava – užas u trenutku kad vidite sebe kako ležite pred sobom i neprijatno pitanje: a ko onda gleda?

KUC KUC.

Podigao je pogled.

„Ko je?“

SMRT.

„Koji Smrt?“

Vazduh je postao prohladan. Bino je čekao. Edvard ga je histerično pljusкао po licu... dobro, po onome što je done-davno bilo njegovo lice.

A MOŽDA BISMO... MOGLI DA POKUŠAMO PONOVO. ČINI MI SE DA SE NE SNALAZIM BAŠ NAJBOLJE.

„Molim?“, reče Bino.

„Izvini“, jecao je Edvard. „Imao sam najbolje nam-ere!“

Bino je gledao kako njegov ubica nekud odvlači njegovo... to... telo.

„Čuj njega, ništa lično“, reče on. „Baš mi je milo što nije ništa lično. Stvarno bih se potresao da sam upravo ubijen zbog nečeg *ličnog*.“

U STVARI, PREDLOŽENO MI JE DA ISPROBAM MALO NAROD-SKIJI PRISTUP.

„Ali *zašto*? Mislio sam da smo u dobrim odnosima. U ovom poslu je veoma teško naći prijatelja. Pretpostavljam da je i kod tebe slično.“

DA SVE TO PROĐE GLATKO, AKO MOŽE.

„Jednog minuta šetaš ulicom, narednog si mrtav. Zašto?“

RAZMIŠLJAJ O TOME KAO O... DIMENZIONALNOM HEN-DIKEPU.

Sen klovna Bina okrete se ka Smrti.

„O čemu ti uopšte pričaš?“

MRTAV SI.

„Da. Znam.“ Bino se opustio i prestao da previše brine o događajima u sve nebitnijem svetu. To je, po iskustvu Smrti, česta pojava posle početne zbunjenosti. Na kraju krajeva, najgore je prošlo. Ili bar... uz malo sreće.

AKO BI BIO LJUBAZAN DA POĐEŠ ZA MNOM...

„Hoće li tamo biti pitâ s kremom od vanile? Crvenih no-seva? *Žongliranja*? Ili možda čak vrećastih pantalona?“

NEĆE.

Bino je gotovo čitav svoj kratki život proveo kao klovn. Zlurado se osmehnuo ispod šminke.

„Već mi se *svidi*da.“

Vajmsov susret s patricijem završio se, kao što obično i biva s takvim susretima, tako što je gost otišao s nejasnim ali prisutnim osećanjem da je upravo jedva izvukao živu glavu.

Zaputio se da vidi svoju buduću nevestu. Znao je gde će je naći.

Iznad jedne velike dvokrilne kapije u Ulici Morf stajao je natpis: Ovde su zmajovi.

Na mesinganoj ploči *pored* kapije, pisalo je: *Sunašce*, prihvatilište za bolesne zmajeve, Ank-Morpork.

Bio je tu i mali, šuplji, patetični zmaj od papirmašea, koji je držao kutiju za priloge, debelim lancem privezanu za zid, i natpis: Ne dajte da mi zgasne plam.

Na tom je mestu leđi Sibil Remkin provodila veći deo vremena.

Bila je, kako je Vajms čuo, najbogatija žena u Ank-Morporku. U stvari, bila je bogatija od svih žena u Ank-Morporku zajedno.

Pričalo se da će to biti čudno venčanje. Vajms je u kontaktu s pripadnicima više klase jedva prikrivao gnušanje jer je od tih

žena dobijao glavobolju, a od muškaraca svrab u pesnicama. Sibil Remkin bila je poslednji izdanak jedne od najstarijih porodica u gradu. Ali njih dvoje bili su samo listići u bujici i moralo je biti kako je suđeno...

Kada je bio dečak, Sem Vajms je mislio da veoma bogati ljudi jedu iz zlatnih tanjira i žive u kućama od mermera.

Kasnije je otkrio nešto drugo: veoma *veoma* bogati ljudi mogu sebi da priušte da budu siromašni. Sibil Remkin je živela u bedi koju su sebi mogli da priušte samo najbogatiji, bedi dostupnoj samo s druge strane. Druge žene su šparale novac ne bi li kupovale svilene haljine opervažene čipkom i biserima, ali ledi Remkin je bila tako bogata da je mogla sebi da dozvoli da hoda unaokolo u štofanoj suknji i gumenim čizmama koje su pripadale njenoj majci. Bila je tako bogata da je mogla sebi da dozvoli da živi na dvopeku i sendvičima sa sirom. Bila je tako bogata da je koristila samo tri od trideset četiri sobe u palati. Ostale su bile prepune veoma skupog i veoma *starog* nameštaja pokrivenog čaršavima.

Razlog što su bogati bili bogati ležao je, mislio je Vajms, u tome što su znali kako da troše manje novca.

Eto, uzmimo čizme, na primer. Njegova mesečna plata iznosila je trideset osam dolara plus odbici. Par zaista dobrih kožnih čizama koštao je pedeset dolara. Ali par *priuštivih* čizama, koje bi izdržale sezonu ili dve pre no što počnu đavolski da cure jer je karton propao, košta desetak dolara. Vajms je uvek kupovao takve čizme i nosio ih dok im đonovi ne postanu tako tanki da je po kaldrmi mogao i u magli tačno da kaže u kom se delu Ank-Morporka nalazi.

Ali one zaista *dobre* čizme trajale su godinama. Onaj ko može odjednom da izdvoji pedeset dolara dobija čizme u kojima će mu noge biti suve i posle deset godina, dok će siromašak